

P320/2
FASHI YA KISWAHILI
MOCK 2024
AUGUST
TIME:3HRS



MEBU EXAMINATIONS CONSULT

Uganda Advanced Certificate Of Education
MOCK EXAMINATIONS 2024



FASHI YA KISWAHILI
KARATASI YA KWANZA
MITIHANI YA MWIGO
(UFHAMU, NATHARI NA USHAIRI)
MUDA: SAA TATU

MAAGIZO KWA WATAHINIWA

- Jibu Mawali Matatu
- Chagua Swali moja kutoka kila sehemu yaani **A,B** na **CH**.
- Usijibu swali zaidi ya moja kutoka diwani moja wala maswali mawili kutoka sehemu ya **CH**
- Nadhifisha mwandiko wako.

P320/1-NATHARI,UFAHAMU NA MASHARI

SEHEMU A

NATHARI

1. Soma taarifa ifuatayo kisha ujibu maswali yanayofuata

Utalii ni tunu kwa uchumi

Mojawapo wa sekta muhimu na aali inayotoa mchango mukubwa katika uchumi wa nc hizinazoendelea ni utalii. Utalii kwa ujumba unakua duniani na kuchangia pakubwa ukuaji wa uchumi wa dunia.Ikilinganishwa na miaka 50 iliyopita, idadi ya watalii imeongezeka kwa takriban mara 30. Kuwepo kwa utalii kuna matokeo makubwa sana kwa kuwa nchi mbalimbali zinapita kipato kinachoweza kutumiwa kuiendeza nchi inayohusika. Fedha ambazo zinatokona na utalii zinaweza kutumiwa kuhakikisha kuwa huduma za kimsingi kama vituo vya afya zinasambazwa nchini aidha, utalii ni njia mojawapo nzuri ya kuzipa nchi mbalimbali umaarufu ulimwenguni.

Utalii kana biashara unakua kwa kasi na watalii wamekuwa wakimiminika kama kumbikumbi katika maeneo mengi yaliyo na vivutio. Vivutio hivi ni mbuga za wanyama,maumbile ya kuvutia kamamilima, kanda za pwani ambako watali wanaweza kukoga na kufurahia jua, mandhari ya kuvutia na hata utamaduni wajamii mbalimbali mataifa mengi ya afrika yametunukiwa bahati yakuwa na vivutio vingi ambavyo vinavavutia watali kutoka nchi zilizoendelea uja barani pili, bara letu hili linajumlisha amii mbalimbali ambazo zina tamaduni mbalimbali zenye utajiri nkubwa ambao unakuwa kivutio kikubwa ikiwa pato linalotokana na sekta hii ya utalii litatumiwa vyema, upo uwezekano wa nchizinzohusika kupiga maendeleo makubwa ya kiuchumi.

Kiwango cha kukua kwa sektaya utali miogoni mwa nchi zinazoendelea kinatazamiwa kukua kwa asilimia tano kwa mwaka hadi kufikia mwaka wa 2020. Hali hii inaonyesha kuwa dalili za kuboreka kwa sekta siku hii za usoni ni nzuri ili kuhakikisha kuwa sekta hii inaendelea kuwa yanaimarisha sekta hiyo. uimarisha huo ni kwa kupanua soko la utali kwa kuhimiza utalii wa ndani kwa ndani. Njia nyingine ni kuboresha muundo msingi kama barabara, mahoteli na maeneo yanayopendwa na watalii wenyewe ili kuwavuta wengine zaidi pana haja ya pia ya kuhakikisha usala umedumishwa katika maeneo yanayotembelewa na watalii sekta hii haitafanikiwa vyema pasipokuwa na juhudi za kuitangaza nchi na vivutio vyake vya utalii ili kuwavuta watalii wengi.

Fedha zinazotokana na sekta ya utalii zinaweza kutumiwa kwa maarubu mbalimbali. Kwa mfano, fedha za kigeni zinazopatikana zinaweza kusaidia kupunguza mzigo wa madeni ambao unazirudisha nyuma chii nyingi. Fedha hizi huweza pia kutumiwa kulipia bidhaa ambazo huagizwa kutoka nje na ambazo kwa kawaida hulipiwa kwa fedha za kigeni. Tatu, fedha hizi

Hata harusi ya biba, nayo haijaitimia
Tena hisia ya uhibi, kwani tumefurahia
Yemetimu matulubi, sasa umetengelea
Hujanipa za ulaya, ni haki ushahi

Twaomba mukae sana, ziwe zenu nia
Muruzukiwe vijana, tuwe sote kuwalea
Muvyae bwana na mwana, watvae zenu tabia.
Hujanipa za ulaya, ni haki ya ushairi.

Toma nikomile tama, kukweleza kama haya
Soma yaliyomo soma, mana yatakwelea.
hazifi mtema zema, usiche kunitendea
Hujatoo za ulaya, ni haki ya ushairi

Maswali.

- (a) Thibitisha kuwa shairi hili ni arudhi.
(b) Fafanua vipengela vifuatavyo ukitoa mifano shairini.
(i) Ukara.
(ii) Manthawi
(iii) Vilugha
(iv) Kibwagizo.

- (ch) Dondoa maudhui angalau matatu yaliyomo.
(d) Mshairi ametumia vipi uhuru wake kukamilisha ujumbe katika shairi lenyewe?
(e) Andika ubeti wa nne katika lugha nathari
(g) Eleza toni ya mshairi katika shairi hili.

MWISHO

huweza kutumiwa kuimarisha mundo msingi wa ndani katika nchi inayohusika ili kuhakikisha kuwa baadhi ya matatazi kama uhaba wa barabara za kutegemea yameondolewa. Aidha, hutumiwa kuboresha na kumarisha huduma za jamii katika Nyanja mbalimbali kama elimu na afya ambazo ni muhimu kama nguzo za taifa lolote lile.

Kati ya nchi 49 zinazojulikana kama maskini sana, nyingi ziko barani Afrika na utalii ni moja kati ya sekta muhimu zinazozingizia fedha za kigeni

Licha ya faida za utalii ambazo tumeziona hapo juu, kuna matatizo kadha yanayoweza kuhusishwa na sekta hii ya utalii. Kwa mfano miongoni mwa nchi nyingi zinazoendelea, sehemu kubwa ya biashara ya utalii imetawaliwa na makampuni na waendeshaji wa nje kwa mfano, hoteli nyingi na mashirika yanayohusiana na utali humilikiwa na wawekezaji wa nje, hali ambayo inazinyima serikali na nchi zinazohusika kipato Fulani pili, kutokana na kutokuwepo kwa mpiango mizuri, sekta hii ya utalii haiunganishwi vizuri na sekta nyingine kama uvuvi, kilimo, viwanda utamaduni na burudahi hali ambayo ingeweza kuipanua sekta yenyewe.

Iskitoshe, kuibuka, siku hizi kwa milolongo ya mahoteli ya kimataifa, usafirisha wa watalii kwa njia za barabara na usafiri wa anga kunatishia na kwa kiasi kikubwa hata kuondolea mbali uwezo wa hoteli ndogo na makampuni ya wazalendo kushiriki katika biashara hii. Hotel hizo ndogo, kwa mfano, hazina uwezo wa kuumudu ushindano mkubwa kutoka kwa hoteli hizo kubwa.

Katika sehemu iliyotangulia tuneona faida zinazotokana na utalii una athari zozote hasi au mbaya? Kuwepo kwa utalii kuna athari zake katika utamaduni wa famii inayozunguka maeneo ya utalii na kwa njisi hiyo kuaa thamani fulani muhimu za utamaduni. Watu wengine wanaishia kukengeushwa kiasi cha kuuacha utamaduni wao na kuubabia utamaduni wa kigeni au utamaduni ujinabi. Ni kweli kuwa utalii huo unaweza kukuza kuheshimika kwa makundi madogo ndani ya jamii, kukuza lugha, dini na imani za asili na mitindo mingine ya maisha ambayo ingeweza kufa iwapo si kwa biashara hiyo lakini katika maeneo mengine, badhi ya wazawa wameondolewa katika maeneo yao waliyokuwa wakiishi ili kupanua utalii kama ilivyowahi kutokea nchini Kenya katika maika ya 1950 na miaka ya karibuni katika jiji la pagan nchini Buma. Utalii kwa njia hii unasababisha kudhililisha kwa wenyinji ili kuvakidhi watalii wanaotembelea maeneo Fulani.

Maeneo mengine yanaathiriwa pia, kwa mfano, yamekuwepo malalmiko ya wananchi wa kijiji cha sakilla huko Arusha, nchini Tanzania kuhusu mojawapo wa mabwa yao ya asili, ambalo limeuzwa kwa ajili ya ujenzi wa uwanja wa ndege wa kibinafsi ili kuendeleza utalii, Saula muhimu ni kuwa lazima mataifa yanayohusika kuhakikisha kuwa jamil zao zinafaidika kutokana na sekta hi sio tu kwa jinsi ya kipato chenye bali pia uhusiano wa jamii mbalilimbali na shughuli zenyewe za utali. Lazima ziwepo kanuni na njia za kufuatilia kuhakikisha kuwa matatizo yanayohusi shwa na utalii, kama kuhusishwa watoto kwenye ukahaba (kama ilivvo nchini Thailand),hayatuathiri. Tukumbuke kuwa utalii una tjara lakini tusiuuze utu wetu kwa pupa ya pesa.

Maswali.

- a) Taja vivutio vitano vya watalii humu nchini mwetu (alama 05)
- b) Je, utalii unawezaje kuzifaidi nchi mbalimbali (alama 08)
- ch) Kwa nini bara la Afrika linapokea idadi kubwa ya watalii (alama 04)
- d) Je, ni mambo gani yanayotakiwa kufanywa ili kuiendeleza sekta ya utalii? (alama 06)
- e). Eleza namna fedha zinazotokana na utalii zinavyoweza kutumiwa (alama 04)
- f). Huku ukitoa mifano, taja athari mbaya zinazotokana na bihara ya utalii (alama 06)

SEHEMU B: NATHARI.

2. Soma chopoleo ifuatayo kisha ujibu maswali hapo chini.

Hapo zamani za kale, wanyama na ndege wafgwao nyumbani walikuwa marafiki wa kufa kuzikana. Siku moja usiku, mwendo wa saa mbili baada ya chajio, kila mnyama alikuwa amejiweka tayari kwa mkutano. Mbuzi ndiye aliyekuwa ametisha mkutano huo. Mkutano wenyewe ulihusi kuimarisha urafiki miongoni mwao. Baadhi yao walikuwa wamekula maganda ya ndizi, wengine majani ya viazi, wengine chahu, nafaka na wengine vinyama vinyama na vidudu vidudu. Kila mnyama aliyekula chajio usiku huo, alikuwa amekula shibe yake. Hata ungesikia sauti kama gesi za milio ya sssss! Kutoka sehemu za nyuma za baadhi ya wanyama hao huku wakijaribu kukaa kitako ! Wengine walikuwa wakiteukateuka ovyo bheh bheh!

Nikuambejeje? Harufu mbaya ilichafua hewe safi pale pote mkutanoni juu ya mashuzi yaliyowatoka bila umakiniifu. Kwahiyo, baadhi ya wanyama walikasirika na kunungunikia wenzao. Ungewasikia wakinong'one zana. "Labda kuna fulani amefusa mkutanoni! Ninaomba tuheshimiane jamani!" kuku alisema kwa sauti nyororo huku akiweka ubawa wake mdomoni. Kila mnyama alianza kusonya na kunungunika katika mlío wake! Mara ungesikia huku miaw'miaw! Huku kuku kwak kwak kwak! Wengine walitetea ko ko ko ! Yaani, kelele ilikuwa kelele pale na vigoma vya masikio vilitatalika si haba.

Maswali

- (a) Chambua umbo la shairi hili (Alama 07)
- (b) Fasili istilahi zifuatazo na utoe mifano thabiti kutoka shairi hili.
 - (i)Tabdila
 - (ii)Kuboronga sarufi.
 - (iii)Inkisari
 - (iv)Lahaja
- (ch) Ni mambo gani mshairi anayoomba kwa mola? (Alama 08)
- (d) Changanua toni ya mnenaji. (Alama 06)
- (e) Badala ya maneno haya, msanii angetumia maneno gani mbadala yenye (Alama 04)
 - (i) Kuyatukua
 - (ii) Mashaka
 - (iii)Mja
 - (iv)Kizani
 - (v)Mola
- (f)Shairi hili linabeba ujumbe gani? (Alama 05)

6. Soma shairi lifuatalo kasha ujibu maswali.

Bwana Tela u mwelewa, mambo yakwelea
Ya vyuoni wayajuwa, na mengine ya wasia
Huhitaji kwambiwa, mzee akitokea
Hujanipa za ulaya, ni haki ya ushairi

Watoka kwa ili kuwini, alotawala dunia
Miji yapata lakeni, bendera zimeenea.
Umetoka harusini, na kuifuata ndia
Hujanipa za ulaya, ni haki ya ushairi

Maswali

- (a) Chambua ubo la shairi hili.
- (b) Ni nini iliyokuwa dhamira ya mtunzi?
- (ch) Utamaduni ni nini? Toa mafano mine ya tamaduni za nchi yako.
- (d) Kwanini vijana wa leo wanapendelea tamaduni za kizungu huliko za kiafrika ?
- (e) Thibitisha kuwa sharia hili ni
 - (i) Ukara
 - (ii) Tarbia
 - (iii) Kisarambe.
- (f) Andika ubeti wa tisa katika lugha nathari.

MALENGA WA KARNE MOJA Shihabdin Chiraghdin na Ahmad Sheikh Nabhanyi AU

5. Soma shairi hili kisha ujibu maswali

ZAMA FIKIRI

Ukweli kwetu muhimu, mapema hatujatenda

Na hasa yatulazimu malinganyo na kuunda

Tulikeuke jukumu, na law ama kuilinda

Nafsi twasishiriki, ziendapo nasi twenda

Zikatutia mkiki, zipendapo tukapenda

Hata tukitahamaki, tu pweke twauma vyanda

Hii akhiri zamani, twavunga tukayaponda

Hatupelezi vini, kwa hamka tututanda

Twasahau ya shimoni, mwenzi kihunza na sanda

Majoyo hatutafuti twangia na kujipinda

Kabla ya kutafiti, twavimba yetu mafunda

Mambo tukayasaliti, hatimaye yakashinda

Huwaje mtu mima ubongowe ukaganda

Akatumia tuhuma, kutia watu madonda

“Haruf mbaya imezidi jamani!” Nguruwe alikoroma kichinihini akimwambia ng’ombe” “Mkutano wa leo umechafuka Sijuir ni kwanini? Ng’ombe akamjibu nguruwe kwa katikisha kichwa kilichobeba pembe ndefu-zilizo pinda na kuunda alama ya mvingo. Mbuzi ndiye aliyekuwa mwenyekiti. Mkutano ulitumbukia nyongo! Lenye mwazo halikosi mwisho. Kelele zilipozidi, wanyama wengine wakaanza kutoka mkutanoni mmoja baada ya mwengine.

Paka alitoka mkutanoni bila kusema lolote! Batamzinga pia alitoka akitembea kwa mario baada ya mambo kwenda segemnege. Karibu wanyama wote pamoja na ndege hawakufurahia mkutano wa siku hiyo. Sungura na kanga, wao walitoka wakicheka. Wengine walitoka na kuwacha mbwa, kondoo na mbuzi midomo wazi. Mbuzi alikashifu vitendo vya wanyama wenzake waliovuruga mkutano. Alisema huko ni kumvunjia heshima mwenyekiti, na si adabu. Hata hivyo, tabia kama hizo hazi kubaliki katika jamii.

Maswali.

- (a) Hadithi hii ni ya aina gani? Tetea jibu lako. (Alama 03)
- (b) Ni nini yaliyokuwa madhumuni ya mkutano huo? (Alama 02)
- (ch) Tambua fani za lugha alizitumia mwandishi katika kufikisha ujumbe wake kwa wasomaji (Alama 08)
- (d) Eleza maudhui yanayojitokeza katika hadithi yenyewe. (Alama 04)
- (e) Toa na ueleza hisia zilizodhihirishwa na wahusika mbalimbali kwenye hadithi (Alama 04)
- (f) Kwakutoa mifano mwafaka, chambua muundo na mtindo wa hadithi hii (Alama 08)
- (g) Eleza maana ya vifungu hivi
- (i) Kwenda segemnege.
- (ii)amekula shibe yake.

SEHEMU CH

WALLAH BIN WALLAH? Malenga wa Ziwa Kuu

3. Soma shairi lifuatalo kisha ujibu maswali

Wangu niliyepeleza, leo nitakufukuza
kuiishi umenishinda, waniletea myaza
Ola vile nimekonda, jisasi nimepooza
Uwache kuniumiza, ni heri mwana kunenda.

Ulikuwa wangu nyonda, huba nikaikoleza
Kutupenda kamatunda, embe lenye uliwaza
Ukajigeuza punda, teke umenicharaza
Uwache kuniiumiza, ni heri mwana kunenda.

Nimekonda kama ng'onda, mwandani wanilemaza
Sautiyo ya kinanda, sitaki kusikiliza
Sikutaki bora kwenda, muhibu wanishangaza
Uwache kuniiumiza, ni heri mwana kunenda.

Mengi uliyonitenda, si madongo ya kupuza
Nilikupa kila gwanda, uvae na kupendeza
Ulikula na kuwanda, kadiri ulivyoweza
Uwache kuniiumiza, ni heri mwana kunenda.

Kinyume ulipokwenda, nilidhani kuteleza
Na wewe hukujilinda, nyendo mbaya kupunguza
Cha kuvunda kishavunda, hata ukikifikiza
Uwache kuniiumiza, ni heri mwana kunenda.
Mja wewe wanishinda, kwa tamaa wachukiza
Kila kitu unadanda, kingawa cha kuimiza
Huwi ndani ya kibanda, huishi kujitembeza.
Uwache kuniiumiza, ni heri mwana kunenda.

Maswali.

- Taja tabia za mlalamikiwa katika shairi hili. (Alama 06)
- Toa na ueleza bahari zote zilizomo kwa shairi hili. (Alama 04)
- Eleza kinachomkosanisha msemaji na mwenziwe. (Alama 06)
- Tambua fani za lugha na za kishairi zilizomo. (Alama 08)
- “Chakuvunda kishavunda hata ukikifikiza” Eleza kwa undani maana ya msemu huu kulingana na shairi. (Alama 04)
- Fafanua hisia za mshairi katika shairi hili. (Alama 03)
- Andika ubeti wa mwisho katika lugha nathari. (Alama 03)

4. Soma shairi lifuatalo kasha ujibu maswali.

UTAMADUNI

Ndugu zangu wasifika, nimefika uwanjani
Mzingo nimejitwika, niutue hadharani
Nitangaze kwa haraka, sifa za utamaduni
Utamaduni shikeni, kielelezo cha jadi.

Utamaduni muhimu, kwayo maisha juweni
Hufanya mambo yadumu, hadi siku za usoni.
Haifai kushutumu, chombo hiki asilani.
Utamaduni shikeni, kielelezo cha jadi.

Utamaduni msingi, wa jadi zetu jamani.
Faida zake ni nyingi, na muhimu maishani.
Huleta sifa kwa wingi, kwa watu wenye imani.
Utamaduni shikeni, kielelezo cha jadi.

Ni ishara mathubuti, ya kueleza undani
Na ndicho chombo thabiti, kielezacho u nani.
Tukituinze kwa dhati, kwa mapenzi na imani
Utamaduni shikeni, kielelezo cha jadi.

Hufanana na ramani, kueleza masikani.
Hutumika ugenini, kujieleza baini.
Tangu china na Japani, utamaduni wathamini.
Utamaduni shikeni, kielelezo cha jadi.

Tamaduni ni jumba, ya mambo yote ya ndani
Mifano yake nimila, desturi na imani.
Hayo yote kwa jumla, ndo hasa utamaduni.
Utamaduni shikeni, kielelezo cha jadi.

Elimu lugha sharia, sanaa ngoma na dini.
Ndiyo mambo asilia, yaitwayo tamaduni.
Na mtu kuyasusia, amepotoka juweni.
Utamaduni shikeni, kielelezo cha jadi.

Mshika mambo ya jadi, hapotei utumwani
Mila zake hakaidi, hazioni kuwa duni
Kila mara hujinadi, kwayo mambo ya nyumbani
utamaduni shikeni, kielelezo cha jadi.

Hayo niliyatamka ya watosheni jamani
Msijefanya dhuhaka, kupuza mambo ya ndani.
Msileze Africa, na kisifu marekani.
Utamaduni shikeni, kielelezo cha jadi.